

ХОРИГДЛЫН ХӨДӨЛМӨРИЙН АЮУЛГҮЙ БАЙДАЛ

LABOR SAFETY OF INMATES

Хууль сахиулахуй

Л.Даваасүрэн*

Дотоод хэргийн их сургуулийн Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэлийн магистрант, ахлах дэслэгч

SR. Lt. Davaasuren L, MA Scholar in Court Decision Execution, University of Internal Affairs

*Хариуцлагатай зохиогч: lodoisambuudawaasuren079@gmail.com

Хураангуй: Хорих байгууллагад ял эдэлж буй хоригдлуудын хөдөлмөр эрхлэлт нь тус улсын эдийн засагт тодорхой хувь нэмэр оруулж байдаг хөдөлмөрийн хүч юм. Гэвч хорих байгууллага болон хоригдлоор хөдөлмөр эрхлүүлж буй газрууд тэдний аюулгүй байдал, эрүүл мэндийг хамгаалах чиглэлд хангалт, хувцас, хэрэглэлийг хангалттай хүрэлцэхүйц байдлаар зохион байгуулаагүй мөн хоригдлын хөдөлмөрийг өдөр тутам мэргэжлийн удирдлагаар хангах чиг үүрэгтэй алба хаагч нарын мэдлэг, чадвар дутмаг мэргэжлийн бус алба хаагч нар томилогдон ажиллаж байгаа нь хоригдлыг хөдөлмөр эрхлүүлэх үйл явцад шууд болон шууд бус хэлбэрээр нөлөөлж байна. Монгол улсын хэмжээнд үйлдвэрлэл явуулж буй 16 хорих байгууллагад хөдөлмөр эрхэлж байх үедээ нас барсан хоригдлын тоон үзүүлэлт, эрүүл мэндийн урьдчилан сэргийлэх үзлэгт хамрагдсан байдлыг судлан шинжилж хорих ял эдлэгсдийн хөдөлмөрлөх эрхийн хэрэгжилт, хөдөлмөр зохион байгуулалтын эрх зүйн орчин, аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн үйл ажиллагаанд гарч буй эрсдэлийг судалж шалтгаан нөхцөлийг тодорхойлон сайжруулах, боловсронгуй болгох арга замыг эрэлхийлэхийг зорилоо. Тус өгүүллээ бичихэд тоон судалгаа болон мэдээлэл цуглуулах аргыг ашигласан.

Abstract: Employment of inmates in prisons is a labor force that contributes to the country's economy. However, prisons and places where prisoners are employed have not organized enough supplies, clothing, and equipment to protect their safety and health. Non-professional workers who lack the knowledge and skills of the officers responsible for daily professional management of the prisoners' work are in such positions. Their work directly or indirectly affects the process of employment of the prisoner. Analyzation is made of the conditions of prisoners who died while working in sixteen prisons in Mongolia, the state of preventive health examinations, the implementation of the right to work of prisoners, the legal environment of labor organization, and of prisoner safety and hygiene. We aim to investigate the existing risks, determine the causes, and seek ways to improve and refine them through quantitative research and data collection.

Түлхүүр үгс: Хорих байгууллага, хоригдол аюулгүй ажиллагаа, үйлдвэрлэлийн осол, хөдөлмөр

Keywords: Prison, prisoner, safety, industrial accidents, labor

Үндэслэл

Хоригдлын хөдөлмөрийг зөвхөн төрөөс баталсан хуульд заасан чиглэл, нөхцөлд захируулан зохион байгуулах явдал Засан хүмүүжүүлэх байгууллагын нэг чухал үүрэг байлаа. Монгол Ард Улсын дотор аливаа хэрэгтэн ялтанг засан сайжруулах ажлын тухай хуульд (1931он) “Хоригдогсдын дотроос ажил үйлдвэрийг

хийж чадахыг нь эрх биш бүгдийг нь ажилд хэрэглэх бөгөөд уул хоригдогсдоос хэн аль нь ямар ажилд авьяастай, мэдэх чадах нь юу болох, тэдгээрээс урьд хийж байсан ажил ба биеийн эрүүл мэнд ямар болохыг хянан үзэж харгалзан гүйцэтгэвээс зохимой” хэмээн заажээ. Харин 1966, 1993 оны хуулиудад хоригдлыг албадан хөдөлмөрлүүлэх, 1981 оны хуульд

хоригдол заавал хөдөлмөрлөх, 1966, 2002 оны хуульд ял эдлүүлэх байгууллага хоригдлыг хөдөлмөрөөр хангах үүрэгтэйг онцлон заасан байна.

Хорих ял эдлүүлэх байгууллагын эрхлэх үйлдвэрлэлийн чиглэл, байршлыг зөв тогтоож, хоригдлыг ажлаар хангахад төрөөс зохих анхаарал тавьж ирсэн нь энэ чиглэлээр удаа дараа гаргасан баримт бичгийн агуулгаас тодорхой харагдаж байна. Эдгээрийн дотор түүхэн томоохон байр суурь эзлэх шийдвэр бол 1929 оны 6 дугаар сарын 14-нд Засгийн газрын есдүгээр хурал, Улсын бага хурлын тэргүүлэгчдийн 55 дугаар хурлаар батлагдсан “Аливаа хэрэгтэн, ялтнаар ажил үйлдвэрлэл хийлгэх тухай дүрэм” (БНМАУ-ын бага хурлын тэргүүлэгчид, 1930) юм.

Засан хүмүүжүүлэх байгууллагын үйлдвэрлэл нь 1950-аад оны эхэн үе хүртэл гар урлал, мал аж ахуй, газар тариалан эрхлэх, барилга барих, барилгын модон материал бэлдэх, тоосго үйлдвэрлэх зэрэг чиглэлээр хөгжиж ирсэн байна. Засан хүмүүжүүлэх байгууллагын үйлдвэрлэлийн салбарыг нэмэгдүүлэх, гар ажиллагааг механикжуулах, хоригдолд хөдөлмөрийн дадал олгох, мэргэжил эзэмшүүлэх ажил

1960-аад оноос нэлээд эрчимжсэний нэг жишээ бол БНМАУ-ын Сайд нарын зөвлөлөөс 1960 оны 3 дугаар сарын 2-ны өдрөөс “Засан хүмүүжүүлэх байгууллагын үйлдвэрлэлийн чиглэлийн тухай” 86 дугаар тогтоол гарсан явдал юм.

Сайд нарын зөвлөлөөс 1967 оны 4 дүгээр сарын 12-нд “Засан хүмүүжүүлэх байгууллагын ажлын талаар авах арга хэмжээний тухай” 98 дугаар тогтоол гаргаж засан хүмүүжүүлэх хөдөлмөрийн байгууллагын үйлдвэрлэлийг

1. Уул уурхай
2. Шохойн чулуу олборлох, боловсруулах

3. Тоосго

4. Мод бэлтгэлийн аж ахуй

5. Модны үйлдвэр

6. Зоорины барилга гэсэн чиглэлүүдээр хөгжүүлбэл зохихыг заажээ.

Улсын болон ард олны захиалга, хэрэгцээг харгалзан засан хүмүүжүүлэх хөдөлмөрийн байгууллагын үйлдвэрлэл, хоригдлын хөдөлмөр зохион байгуулалтын чиглэл баяжин өөрчлөгдөж ирсэн байна.

Хорих байгууллагуудын үйлдвэрлэл эрхэлж буй чиглэлийг авч үзвэл:

№	Хорих ангийн нэр	Хорих ял эдлүүлэх дэглэм	Хорих ангийн үйлдвэрлэлийн чиглэл
1	407 дугаар нээлтэй, хаалттай хорих анги	Нээлттэй, хаалттай	Төрөл бүрийн оёдлын үйлдвэрлэл, эсгий болон гар урлал
2	409 дүгээр нээлттэй, хаалттай хорих анги	Нээлттэй, хаалттай	Төрөл бүрийн оёдлын үйлдвэрлэл, ноолууран эдлэлийн оёдол, гар урлал
3	413 дугаар нээлтэй, хаалттай хорих анги	Нээлттэй, хаалттай	Төмс, хүнсний ногоо, тариалалт, мод бэлтгэл болон боловсруулах үйлдвэрлэл, мужаан сийлбэр, суран эдтэл үйлдвэрлэл
4	415 дугаар нээлттэй, хаалттай хорих анги	Нээлттэй, хаалттай	Шохойн чулуу олборлолт, шохой үйлдвэрлэх, оёдол, чулуун гар урлал, сийлбэр
5	417 дугаар нээлттэй хорих анги	Нээлттэй	Ойжуулалт, мод үржүүлэг, ойн цэвэрлэгээ, мод бэлтгэл, гар урлал,
6	419 дүгээр нээлттэй хорих анги	Нээлттэй	Барилгын тоосго, блок, явган хүний зиг заг үйлдвэрлэл
7	421 дүгээр нээлттэй хорих анги	Нээлттэй	Гэрээт хэсэг буюу төмрийн үйлдвэр
8	423 дугаар нээлттэй, хаалттай хорих анги	Нээлттэй, хаалттай	Үр тарианы үйлдвэрлэл, мод бэлтгэл, гар урлал, мужаан сийлбэр
9	425 дугаар нээлттэй хорих анги	Нээлттэй	Эсгий, эсгий гутал, ясны гурилын үйлдвэрлэл, гар урлал
10	427 дугаар нээлттэй, хаалттай хорих анги	Нээлттэй, хаалттай	Төмс, хүнсний ногоо тариалалт, барилгын материалын үйлдвэрлэл, тоосго хийх, хадлан бэлтгэл, ойн цэвэрлэгээ, мод бэлтгэл

Дотоод Ажлын Яам

ХҮҮЛЬ САХИУЛАХҮЙ

11	433 дугаар хаалттай хорих анги	Хаалттай	Төмс, хүнсний ногоо тариалалт, хадлан бэлтгэл, мод бэлтгэл, төмөр болон модон эдлэл үйлдвэрлэх, гар урлал, сур эдлэл,
12	435 дугаар хаалттай хорих анги	Хаалттай	Дархан нэхий эдлэлийн үйлдвэрлэл
13	439 дүгээр хаалттай хорих анги	Хаалттай	Шохойн олборлолт, шохой үйлдвэрлэл, замасканы үйлдвэрлэл, чулуун хийцийн үйлдвэрлэл
14	441 нээлттэй хорих анги	Нээлттэй	Төмөр хийцийн үйлдвэрлэл
15	445 дугаар нээлттэй хорих анги	Нээлттэй	Эсгий болон гар урлал
16	457 дугаар нээлттэй, хаалттай хорих анги	Нээлттэй, хаалттай	Төмс, хүнсний ногоо тариалалт, гутал оёдол

Хүснэгт-1. Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх газрын хорих байгууллагуудын, үйлдвэрлэл эрхэлж буй чиглэл

Монгол Улсад нийт төвлөрсөн 21 хорих анги байгаагаас 16 нь үйлдвэрлэл эрхэлж байна. Хорих байгууллага нь төрийн бус байгууллагуудтай хамтарч хоригдлуудыг чадавхжуулж мэргэжлийн

үнэмлэх олгодог. Сүүлийн 2 жилийн статистикийг харахад мэргэжлийн үнэмлэхтэй болсон хоригдлын тоо өссөн байгаа нь ажиглагдаж байна.

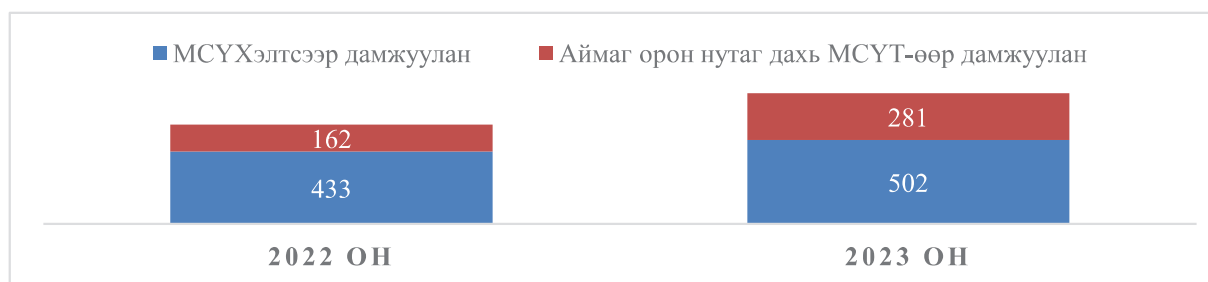

График-1. Мэргэжлийн үнэмлэх олгосон хоригдлын тоо

Үйлдвэрлэл үйлчилгээ явуулж байгаа бүхий л газарт байх шаардлагатай зүйл бол хөдөлмөрийн аюулгүй байдал юм. Хөдөлмөр хамгаалал аюулгүй ажиллагааны дүрэм, журмыг олон жилийн өмнөөс анхааран засан сайжруулж ирсний заримаас дурдвал:

Монгол Улсын Засгийн газрын 1997 оны 257 дугаар тогтоолоор анхны (1997-2000 он), 2001 оны 153 дугаар тогтоолоор батлагдсан хоёрдох хөтөлбөр (2001-2004), “Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа эрүүл ахуйн нөхцөлийг сайжруулах Үндэсний хөтөлбөр” чухал үүрэг гүйцэтгэсэн.

Монгол Улс 2005 онд олон улсын хөдөлмөрийн байгууллагын “Хөдөлмөр аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй,

үйлдвэрлэлийн орчны тухай” 155 дугаар конвенцод нэгдэн орсон бөгөөд Хөдөлмөрийн тухай хуульд хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн стандарттай холбоотой бүлгийг уг конвенцын үзэл баримтлалтай нийцүүлэн боловсруулсан байна. Өөрөөр хэлбэл Монгол Улсад хөдөлмөр хамгаалал, аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн стандарт, олон улсын стандартын дагуу явагдах болсон юм.

Өнөө үед техникийн шинжлэх ухааны хөгжил нь нийгмийн харилцааны хөгжлийг хурдасгах ба хөгжил дэвшил дээд түвшинд хүрсэн тохиолдолд хүний боловсролын түвшин өндөрсөж боловсрол сайтай ажилтан ажлын талбарт осолдох нь бага байх магадлалтай(Авдай, 2006).

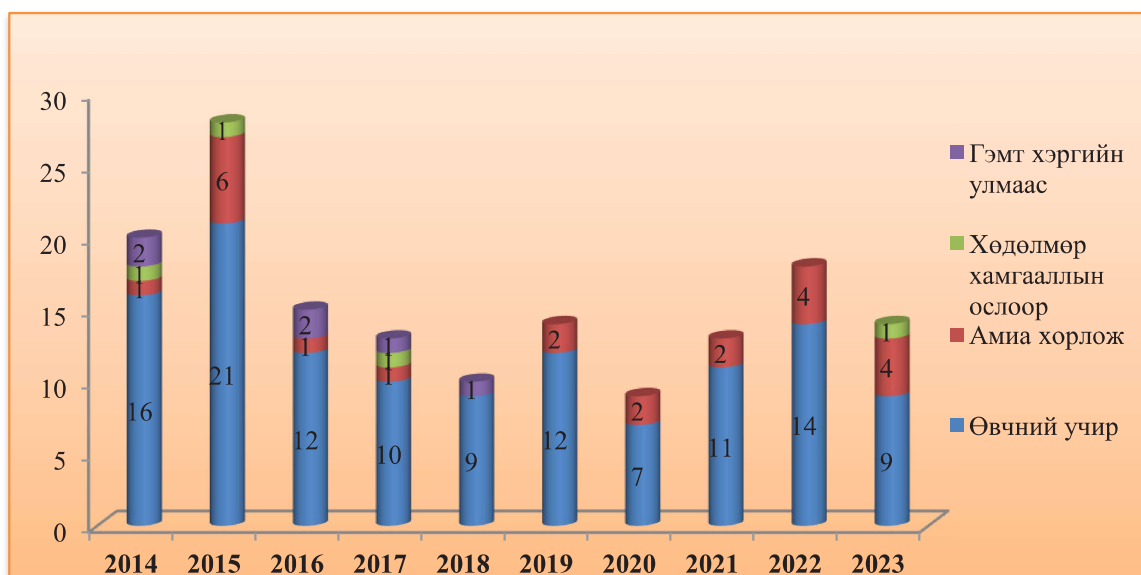

График-2 :Хорих анги, цагдан хорих байранд нас барсан хоригдол, яллагдагчийн судалгаа

- 2016 онд нийт 15 хоригдол, яллагдагч нас барснаас, өвчний учир 12, амиа хорлосон 1, гэмт хэргийн улмаас 2;

- 2017 онд нийт 17 хоригдол, яллагдагч нас барснаас, өвчний учир 14, амиа хорлосон 1, хөдөлмөр хамгааллын ослын улмаас 1, гэмт хэргийн улмаас 1;

- 2018 онд нийт 10 хоригдол, яллагдагч нас барснаас, өвчний учир 9, гэмт хэргийн улмаас 1;

- 2019 онд нийт 14 хоригдол, яллагдагч нас барснаас, өвчний учир 12, амиа хорлосон 2;

- 2020 онд нийт 13 хоригдол, яллагдагч нас барснаас, өвчний учир 10, амиа хорлосон 3;

- 2021 онд нийт 13 хоригдол, яллагдагч нас барснаас, өвчний учир 11, амиа хорлосон 2,

- 2022 онд нийт 18 хоригдол, яллагдагч нас барснаас, өвчний учир 14, амиа хорлосон 4,

- 2023 онд нийт 14 хоригдол, яллагдагч нас барснаас, өвчний учир 9, амиа хорлосон 4, хөдөлмөр хамгааллын 1 хоригдол тус тус нас барсан байна.

Сүүлийн 10 жилийн хоригдлуудын нас баралтын үзүүлэлтийг харахад хөдөлмөр хамгааллын ослоор нас барсан хоригдол харьцангуй бага буюу зарим жилүүдэд 0 байгаа нь хөдөлмөрийн аюулгүй байдлыг чандлан мөрдөж байгаа нь ажиглагдаж байна.

Хөдөлмөр хамгаалал, аюулгүй ажиллагааг дараах байдлаар зохион байгуулна. Үүнд:

1. Үйлдвэр албан газруудад хөдөлмөр хамгааллын ажлыг зохион байгуулан удирдах, төлөвлөх, хөдөлмөр хамгаалалд зориулсан төсвийг бий болгон зарцуулах;

2. Ажилтнуудыг хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагааны арга, техникт сургах;

3. Үйлдвэрлэлийн осол, золгүй явдлыг гаргахгүй байх гарсан ослыг шалган бүртгэж дахин гарахаас урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг зохион байгуулах;

4. Үйлдвэрийн осол, золгүй явдлаас урьдчилан сэргийлэх, эмнэлгийн үзлэгийг явуулах;

5. Хөдөлмөр хамгааллын хувцас хэрэгслээр хангах үйл ажиллагаанууд багтдаг байна.

Аюулгүй ажиллах арга техник, үйлдвэрийн эрүүл ахуйн зааварчилгаа гэдэг нь хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагааны арга техник, эрүүл ахуйн дүрэм, журмуудыг судлуулан ажлын арга барилыг ажилтнуудад мэдүүлж үйлдвэрийн осол гэмтлээс урьдчилан сэргийлэх чадварыг эзэмшүүлж байгаа захиргааны үйл ажиллагаа мөн. Энэхүү зааварчилгаа нь урьдчилсан, ажлын байрны, давтан өгөх зааварчилгаа, сургалт гэсэн төрөл, хэлбэртэй байна. Ажлын байрны зааварчилгааг хоригдлуудын хийж

Дотоодын аюулгүй байдал

ХҮҮЛЬ САХИУЛАХҮЙ

гүйцэтгэх ажилтай нь шууд холбогдсон арга барилыг эзэмшүүлэх зорилгоор өгөх бөгөөд уг зааварчилгааны агуулга нь ажлын байранд хоригдлуудын гүйцэтгэх үүрэг, түүний хэрэгжүүлэх журам, багаж, төхөөрөмжийн байршилт, ажиллуулах журам, ажлын үед гарч болзошгүй осол, гэмтэл, түүнийг зайлуулах арга зам, ажлын байранд тээврийн хэрэгслүүдийн ажиллах журмыг танилцуулах үйл ажиллагаагаар тодорхойлогдоно. Хүнээс ерөнхий болон тусгай мэргэжил шаардахуйц орчин үеийн механикжсан, техникжсэн үйлдвэр цехэд хоригдлыг ажиллуулах нь тэднийг хөдөлмөрөөр хүмүүжүүлэх ажлын үр нөлөөг дээшлүүлэх ач холбогдолтой бөгөөд мэргэжлийн түвшинг ахиулах, өөрийн ажлыг хангалттай биелүүлсэн хоригдлыг сэтгэл зүйн хувьд урамшуулах хэлбэрийг ашиглаж ирсэн уламжлалыг шинэ нөхцөл байдлаар баяжуулан хэрэглэж болох талтай. Хорих байгууллага дахь хоригдлын хөдөлмөр зохион байгуулалт нь ял эдлүүлэх дэглэм, зэрэглэлийн онцлогт тохирсон өөрийн өвөрмөц хэлбэртэй ч нийтлэг зарчимд тулгуурлагдсан байна.

Хорих ял эдлүүлэх байгууллагын үйлдвэрлэлийн чиглэлийг Засгийн газар тогтоодог ба улс орны тухайн цаг үеэс шалтгаалан янз бүрээр өөрчлөгдөж иржээ.

Хорих байгууллагын хоригдлын хөдөлмөрийн нөхцөлд дараах зарчмууд байна. Үүнд:

1. Хоригдлын хөдөлмөрийг уламжлалт зах зээлийн харилцаанд нийцүүлэн зохион байгуулж, эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох;

2. Хоригдлыг хэдийгээр албадан хөдөлмөрлүүлэх боловч тэдэнд эрхэлж буй үйлдвэрийн чиглэлээр хөдөлмөрийн дадлага олгох, мэргэжил эзэмшүүлэх;

3. Хөдөлмөр хамгаалал, аюулгүй ажиллагааны шаардлагыг хангасан орчинд ажиллуулах, тэдний амьдрах эрүүл ахуйн нөхцөлөөр хангах;

4. Хуулийн дагуу хөдөлмөрийн хөлс олгох;

5. Хорих ял эдлүүлэх байгууллагын үйлдвэрлэлийн ажиллагаа улсын болон хувийн хэвшлийн үйлдвэрүүдийнхээс зарчмын хувьд

ялгаагүй боловч, өөрийн байгууллагын гол зорилт болсон хоригдлыг нийгмийн хүмүүжүүлэх болон хорих дэглэмийн шаардлагыг хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон ажиллагаанаас үндэслэн зарим онцлогтой байдаг.

Хорих байгууллагад хоригдлын өдөр тутмын хөдөлмөрийн үйл ажиллагааг хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн асуудал хариуцсан алба хаагч ангийн даргын шууд удирдлагаар арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэн, шаардлагатай шийдвэрлэх саналыг өгч ажиллаж байгаа ба төсвийн байгууллагууд батлагдсан төсвийн 0.5%-иас доошгүй хэмжээний хөрөнгийг хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн болон үйлдвэрлэлийн осол, хурц хордлого, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээнд тус тус зарцуулах эрх зүйн орчинтой юм. Өнөөдрийн байдлаар Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагын хэмжээнд дараах хууль, журам, стандартуудыг өдөр тутмын үйл ажиллагаандаа мөрдлөг болгон ажиллаж байна. Үүнд:

1. Хөдөлмөрийн тухай хууль;
2. Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль;
3. Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хууль;
4. Хорих ангийн дотоод журам;
5. Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагын хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн нэгдсэн журам;
6. Холбогдох стандарт нийт /Монгол улсын хэмжээнд нийт 120 стандарт/;
7. Барилгын норм ба дүрэм /БНбД/;

Өргөх, зөөвөрлөх механизмын аюулгүй ажиллагааны дүрэм;

8. Эрчим хүчний тухай, Эрчим хүчний тоног төхөөрөмжийн тусгай ажиллагааны дүрэм;

9. Хүнд машин механизмын аюулгүй ажиллагааны дүрэм;

10. Бага хүчин чадлын зуух ашиглах дүрэм, стандартууд болон холбогдох бусад бичиг, баримтуудын хэрэгжилтийг хангаж ажиллаж байгаа ба Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай

хуулийн 216 дугаар зүйлд зааснаар дараах тохиолдолд хоригдлыг хөдөлмөрт гаргахыг хориглоно (Монгол Улсын Их хурал, 2017).

Харуул хамгаалалтын зохих шаардлага хангагдаагүй;

1. Хөдөлмөр хамгаалал, аюулгүй ажиллагааны журам биелэгдээгүй, эсхүл энэ талаар зааварчилга өгөгдөөгүй;

2. Эмч болон сэтгэл зүйч хоригдлын биеийн эрүүл мэндийн байдал дордсон, сэтгэл санаа тогтворгүй байгаа тухай тодорхойлолт гаргасан гэж заасан байна.

Өнөөдрийн байдлаар шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллага хоригдлыг хөдөлмөр эрхлүүлэхдээ дээрх хууль, журам, стандартуудыг өдөр тутмын үйл ажиллагаандаа мөрдөн ажиллаж байгаа боловч хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа зөрчигдөж ажлын байранд бэртэл, гэмтэл гарсаар байна.

2023 он гарсаар хорих байгууллагуудын хэмжээнд үйлдвэрлэлийн ослоос шалтгаалан нэр бүхий 2 хоригдол хүнд хэлбэрийн бэртэл авсан байх ба осол гарсан шалтгаан нөхцөлийг судлахад хариуцсан алба хаагчийн хариуцлага, хяналт алдсан байдал мөн мэргэжлийн дадлага, сургалт зохион байгуулаагүй зэргээс гарсан болох нь тогтоогдсон байна. (401 дүгээр хаалттай хорих анги, 2022)

Өнөөгийн нөхцөлд нээлттэй, хаалттай хорих анги, шийдвэр гүйцэтгэх газруудад хөдөлмөр хамгаалал, аюулгүй ажиллагаа нь үндсэн 2 хэлбэрээр зохион байгуулагдаж байна.

1. Хоригдол хорих ангийн үйлдвэрийн бүсэд хөдөлмөрлөх үед хорих анги хариуцах;

2. Гэрээгээр ажиллах тохиолдолд тухайн аж ахуй нэгж байгууллага хөдөлмөрийн аюулгүй байдлыг хангаж байна.

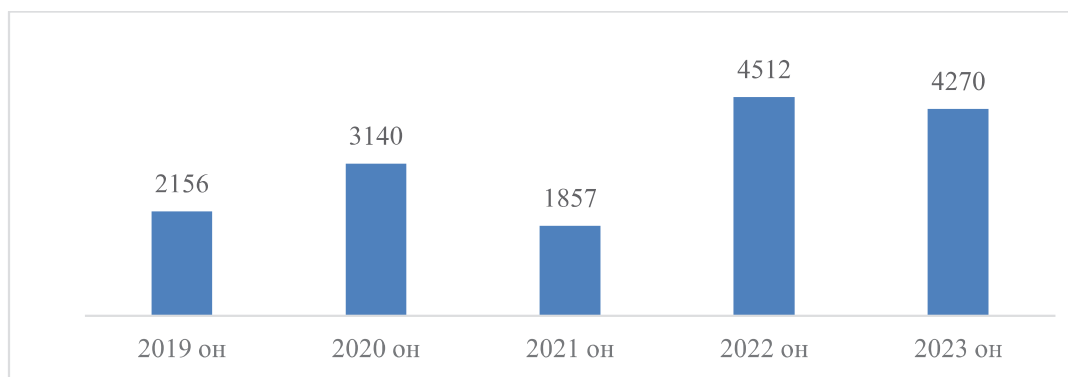

График-3: ШШГЕГ-ын харьяа хорих байгууллагуудын хоригдлуудад нарийн мэргэжлийн эмч нарын хийсэн урьдчилан сэргийлэх үзлэгийн тоо мэдээ

Нийгмийн хөгжлийн чиг хандлагатай уялдан аливаа байгууллага нь хөдөлмөрийн аюулгүй байдал гэдэг ойлголтот “Хөдөлмөрийн эрүүл ахуй”-н тухай асуудал чухлаар яригдах болжээ. 401 дүгээр хаалттай хорих анги-Нэгдсэн эмнэлгийн нарийн мэргэжлийн эмч нарын бүрэлдэхүүн 2023 онд нийт хорих байгууллагад давхардсан тоогоор 4270 хоригдолд нарийн мэргэжлийн эмч нарын эрүүл мэндийн үзлэг, шинжилгээ хийлгэсэн байна.

Дээрх судалгаатай уялдуулан хөдөлмөрийн хүнд нөхцөл буюу шохойн чулуу боловсруулах үйлдвэрлэл эрхэлдэг 415 дугаар хаалттай хорих ангиас 2023 онд

нэгдсэн эмнэлэгт хэвтэн эмчлүүлсэн нэр бүхий 264 (давхардсан тоогоор)хоригдлын өвчлөлд дүн шинжилгээ хийхэд 114 буюу нийт өвчлөлийн 43%-ийг дотрын тэр дундаа уушгины өвчлөл эзэлж байх нь хоригдлуудын эрхэлж буй хөдөлмөрөөс шалтгаалан эрүүл мэндэд шууд бус замаар буюу урт хугацааны явцад сөрөг байдал илэрч болзошгүй байх тул үүнээс урьдчилан сэргийлэх цогц арга хэмжээг авч ажиллах шаардлага зайлшгүй тулгарч байна.

Дүгнэлт

Судалгаанаас үзэхэд хоригдлын хөдөлмөр хамгаалал, эрүүл ахуй, эрх зүйн зохицуулалт, хууль, стандартуудыг нэр мөр

Хоригдлын эрүүл ахуйн тухай судалгаа

ХҮҮЛЬ САХИУЛАХҮЙ

хангахгүй байгаагаас шалтгаалан эрсдэл гарсаар байна. Хорих байгууллага болон хоригдлоор хөдөлмөр эрхлүүлж буй газрууд тэдний аюулгүй байдал, эрүүл мэндийг хамгаалах чиглэлд хангалт, хувцас, хэрэглэлийг хангалттай хүрэлцэхүйц байдлаар зохион байгуулаагүй. Харуул хамгаалалт хоригдлын хөдөлгөөн байршлыг анхаарах чиглэлээр түлхүү ажил арга, хэмжээг зохион байгуулж ажилладаг.

Хоригдлын хөдөлмөрийг өдөр тутам мэргэжлийн удирдлагаар хангах чиг үүрэгтэй алба хаагч нарын мэдлэг, чадвар дутмаг мэргэжлийн бус алба хаагч нар томилогдон ажилладаг. Шохойн чулуу олборлодог, боловсруулдаг үйлдвэрт ажилладаг хоригдлуудад үзүүлэх эрүүл мэндийг үзлэг, оношилгоог шинэ түвшинд гаргаж ирэх энэ зүйл дээр удирдлагын зүгээс онцгой анхаарах шаардлага байна. Гэрээт хэсэг “хорих ангийн байршлаар алслагдсан”-т хөдөлмөр эрхэлж буй хорих байгууллагууд хоригдлын эрүүл мэнд, нийгэмшүүлэх чиглэлд үр дүнтэй ажил хийгддэггүй хангалтын хувцас хөдөлмөрийн багаж хэрэгслээр хэрхэн хангагдаж, хэрхэн ажиллаж байгаа талаарх мэдээлэл ажлын үйл явцыг тогтмол шалгаж удирдлага арга зүйгээр хангадаггүй. Мөн хөдөлмөр эрхэлж буй хоригдлуудад тусгайлсан үүрэг, чиглэл, зөвлөмж зааварчилгаагаар дутмаг хангадаг байна.

Санал

Судалгааны ажлын явцад дараах санал, анхаарах асуудлыг дэвшүүлж байна. Үүнд:

1. Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, хамгааллын талаар сургалтыг алба хаагч болон хоригдол нарт явуулж хэрэгжилтэд хяналт тавих;

2. Хорих анги, шийдвэр гүйцэтгэх газар бүр хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйтай холбогдуулан тодорхой төсөв бүрдүүлэн үйлдвэрлэлийн осол,

золгүй явдлаас урьдчилан сэргийлэх үзлэгийг тогтмол үр дүнтэйгээр явуулж хэвших;

3. Аюулгүй ажиллагаа, эрүүл мэндтэй холбогдсон бүхий л эрсдэлийг төрөлжүүлэн (жишээ нь: үйлдвэрт ажилладаг ажилчдын хувьд чих-сонсголын эрүүл ахуй гэх мэт төрөлжүүлэн тогтоох) ажилтан бүрийг хөдөлмөр хамгааллын хувцас хэрэгслээр хангаж тухайн хорих байгууллагын үйлдвэрлэлд тохирсон төхөөрөмж, хувцсыг зохион бүтээх, үйлдвэрлэх, нийлүүлэх, хэрэглэх, шалгах;

4. Ажлын нөхцөлийн улмаас үүсэх бие болон сэтгэцийн дарамт ачааллаас урьдчилан сэргийлэх зэрэг болно.

Ашигласан материал

Бүгд Найрамдах Монгол Ард Улсын бага хурлын тэргүүлэгчид. (1929). *“Аливаа хэрэгтэн, ялтнаар ажил үйлдвэрлэл хийлгэх тухай дүрэм”*

Монгол Улсын Их Хурал. (1992). *Монгол Улсын Үндсэн хууль. Төрийн мэдээлэл (№1)*.

Нэгдсэн Үндэстний Байгууллага. (1946). *Хүний эрхийн түгээмэл тунхаглал*.

Монгол Улсын Их Хурал. (2017). *Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хууль*.

Лхагваа, А. (2005, 2008, 2012). *Монгол Улсын шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх эрх зүй*. Улаанбаатар.

Авдай, Ч. (2006). *Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй*. Улаанбаатар.

Баасан, Л., & Баярмаа, Г. (2006). *Монгол Улсын хөдөлмөрийн эрх зүй*. Улаанбаатар.

Монгол Улсын Их Хурал. (2008). *Хөдөлмөр хамгаалал, эрүүл ахуйн тухай хууль. Төрийн мэдээлэл(№21)*.

Оюунбадам, Р. (2013). *Ялтны хөдөлмөрийн эрх зүйн зохицуулалтын зарим асуудал. Хууль зүйн мэдээ сонин*. Улаанбаатар.

Алтангэрэл, Б. (2015). *Хорих ял эдлүүлэх онол, арга зүйн асуудал*. Улаанбаатар.